

**Lärarhandledning
Johannes tornedalska historia**

JOHANNES

TORNEDALSKA HISTORIA

Om programmen, för årskurs 4–6

Det finns tre nya program om nationella minoriteter, Katjas sverigefinska historia, Johannes tornedalska historia och Nathans judiska historia. Denna lärarhandledning behandlar programmet *Johannes tornedalska historia*. Med nationell minoritet menas en minoritetsgrupp i ett land, med eget språk och kultur.

För att bli erkänd som nationell minoritet i Sverige ska minoritetsgruppen ha bott här i minst 100 år, eller fyra generationer. År 1999 erkändes judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar som nationella minoriteter i Sverige. Året efter blev deras respektive språk också erkända som officiella minoritetsspråk. Som nationell minoritet har man en gemensam tillhörighet inom sitt språk, sin religion, sin kultur och sina traditioner. Man har också förstärkta rättigheter att kunna använda sitt eget språk i kontakt med myndigheter, vårdpersonal och i skolan. Man har också rätt till modersmålsundervisning och möj-

ligheter att kunna se och lyssna på tv- och radioprogram på det egna språket.

De tre programmen handlar om tre av de fem nationella minoriteterna som finns i Sverige – judar, sverigefinnar och tornedalingar.

Judar har bott i Sverige sedan slutet av 1700-talet. Det judiska språket jiddisch talas av cirka 3000 personer i Sverige, men endast ett fåtal har det som modersmål.

Sverigefinnar är alla de som bor i Sverige och härstammar från Finland och har finska som modersmål.

Tornedalingar härstammar från Tornedalen i norra Skandinavien och de talar meänkieli, ett språk nära besläktat med finska.

Kopplingar till kursplanen

Serien kopplar till syftesbeskrivning och centralt innehåll i historia och samhällskunskap. Men det finns också möjligheter till ämnesövergripande arbete med till exempel svenskämnet i form av noveller, artiklar, debattinlägg och personporträtt.

HISTORIA

- I undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, kulturmöten och utvecklingslinjer. Genom undervisningen ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.
- Urfolket samerna och övriga nationella minoriteter i Sverige. De nationella minoriteternas rättigheter.

SAMHÄLLSKUNSKAP

- I undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att reflektera över mänskliga rättigheter och demokratiska värden.
- De mänskliga rättigheterna, deras innebörd och betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen.

Om arbetsmaterialet

De tre programmen i serien har i sin specifika handledning förslag på introduktion, ett antal centrala begrepp att arbeta med, quiz att besvara, samt arbetsuppgifter under rubrikerna diskussion, ta reda på och fördjupa.

Arbetsätt och redovisningsformer kan varieras på många olika sätt – muntliga och skriftliga, diskussioner, enskilda eller grupparbeten, ppt-presentationer, planscher etc.

Begreppsförståelse

Det finns en lista med centrala begrepp och ovanliga ord att arbeta med till varje program. Begreppsförståelsen är viktig för att få största möjliga behållning av programmen.

Följande punkter är förslag på hur du kan arbeta med orden *före* och *efter* tittandet:

- Vilka ord är nya och vad betyder de? Låt eleverna gissa sig till betydelsen.
- Ge orden ett passande sammanhang. Kom tillsammans på meningar där orden ingår.
- Hitta synonymer till orden.
- Ta hjälp av orden före tittandet för att fundera på vad programmet kan handla om.
- Titta på orden igen, efter tittandet. I vilket sammanhang användes orden?
- Sammanfatta programmet med hjälp av orden.

Om Johannes tornedalska historia

Tornedalingarna är en av Sveriges fem nationella minoriteter. När Sverige förlorade Finland till ryssarna 1809 drogs gränsen mitt i Tornedalen. Tornedalingarna på den svenska sidan blev en finsktalande minoritet. Johannes är 14 år och bor i Stockholm. Han har precis fått veta att han har rötter i Tornedalen och vill ta reda på mer om sin släkts liv i Sverige. Varför lämnade hans förfäder Tornedalen? Varför kan inte han och hans föräldrar meänkieli, som tornedalsfinskan kallas idag? Och varför bytte de efternamnet till ett mer svensk klingande namn?

Centrala begrepp

försvenskning, arbetsstugor, meänkieli, flykting, nationell minoritet, diskriminering, identitet, kultur, modersmål, rasbiologi, rasism, fördomar, ättlingar

Introduktion innan ni tittar på programmet

Inled förslagsvis med en genomgång i klassen kring frågorna:

1. Vad är en nationell minoritet?
2. Vad innebär det att tillhöra en nationell minoritet?

Fortsätt med en brainstorm eller en diskussion med en karta som underlag:

Var ligger Tornedalen? Hur går gränserna? Vad känner eleverna till om den nationella minoriteten tornedalingar och deras språk, meänkieli? Är det någon i klassen som har rötter därifrån eller känner någon som har det?

Efter att ni har tittat på programmet

QUIZ

Du hittar quizet på startsidan. Det innehåller två kunskapsfrågor med tre svarsalternativ.

DISKUSSION

1. Varför var det så svårt att bli accepterad med ett finskt efternamn?
2. Varför ville Kerstin ha tillbaka sitt efternamn?
3. Varför skickades barnen söderut till så kallade arbetsstugor? Vad ville man uppnå med det? Vad fick det för resultat och följder på kort sikt och på lång sikt?
4. Beskriv tornedalingarna. Vad är speciellt och karaktäristiskt, alltså typiskt för dem?
5. Vad kan det innebära att lämna sitt språk och sin kultur? Vad kan det få för följder?
6. Lotta i filmen frågar Johannes om han känner sig som en tornedaling. Vad svarar han på det?
7. Varför vill unga människor idag lära sig meänkieli?
8. Vad tänker och tycker Johannes om sina upplevelser? Vad har de gett honom?

TA REDA PÅ

Vad är meänkieli och vad betyder det? Hur omfattande är det, alltså var talas det och av hur många?

FÖRDJUPNING

1. Hur blev tornedalingarna en nationell minoritet i Sverige? Varför blev meänkieli en dialekt i Finland och ett minoritetsspråk i Sverige?
2. Hur har utvecklingen sett ut för tornedalingar i Sverige efter 1809 till idag? Vilka olika bestämmelser och lagar har påverkat dem och hur har de påverkats?

TÄNK VIDARE

Förutom de nationella minoriteterna finns det många andra språk- och kulturgrupper i Sverige. Vilken/vilka av dem tror du skulle kunna bli nationella minoriteter i framtiden? Förklara varför du tror att just den/de grupperna kommer att bli nationella minoriteter.